

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

***Резюме.** Розглядаються проблемні питання та принципи формування обліково-аналітичної інформації в умовах реорганізації підприємств. Розкривається вплив інформаційного забезпечення як на сам процес перетворення, так і на прийняття рішення щодо його необхідності.*

***The summary.** Problem questions and principles of forming of accounting information are examined in the conditions of reorganization of enterprises. Influence of the informative providing opens up on the process of transformation and on the process of decision-making in relation to a necessity of reorganization.*

***Ключові слова:** інформація, реорганізація, злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення.*

Вступ. В сучасних умовах господарювання актуальними є питання реорганізації, що пов'язано із кризовою ситуацією як у вітчизняній так і світовій економіці. Для визначення необхідності реорганізації підприємств, її планування і можливостей проведення необхідна інформація, як незамінний засіб прийняття управлінських рішень та їх реалізації. Тому, перш за все, необхідно встановити сутність поняття «інформація».

Термін «інформація» походить від латинського слова «informatio», яке має декілька значень: роз'яснення, виклад, витлумачення, представлення, поняття, ознайомлення, просвіта.

Термін «інформація» є одним з найважливіших понять в сучасній філософії, теоретичних та прикладних науках, в науках про управління, при проектуванні й експлуатації технічних та інших систем, тому існує безліч його трактувань. Різноманітність їх полягає в тому, що залежно від галузі використання, характеру завдань, для яких вводиться дане поняття, змінюється й визначення, що відображає, найперше, економічну сутність інформації, а потім і притаманні їй властивості. До найпоширеніших, що наведені у електронній енциклопедії Вікіпедія [1], можна віднести такі трактування інформації як:

- комунікації та зв'язку, в процесі якого усувається невизначеність (теорія зв'язку, американський вчений Клод Шеннон);
- міри неоднорідності розподілу матерії та енергії у просторі та у часі, міри змін, якими супроводжуються всі процеси, що протікають у світі (кібернетика, програмування, український вчений В.М. Глушков);
- означення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі пізнання його і пристосування до нього наших почуттів (кібернетика, американський вчений Норберт Вінер);
- заперечення ентропії, міри хаосу в системі (термодинаміка, французький вчений Леон Бріллюен);
- передачі різноманітності (англійській філософ Уільям Росс Ешбі);
- міри складності структур (французький вчений, філософ Абраам Моль);
- фундаментального генералізаційно-єдиного безпочатково-безкінечного законопроцесу автоосциляційного, резонансно-сотогового, частотно-квантового та хвильового відношення, взаємодії, взаємоперетворення та взаємозбереження (у просторі та часі) енергії, руху, маси та антимаси на основі матеріалізації та дематеріалізації в мікро- та макроструктурах Всесвіту (інформаціологія, російський вчений І.Й. Юзвішин);
- універсальної субстанції, що пронизує усі сфери людської діяльності, слугує провідником знань та думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння та співробітництва, утвердження стереотипів мислення та поведінки (ЮНЕСКО);
- сукупності корисних відомостей, які є об'єктом збирання, реєстрації, зберігання, передавання й перетворення (економічний аналіз, академік М.Г. Чумаченко);
- документування або публічне оголошення відомостей про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі (Закон України «Про інформацію»).

Підсумовуючи наведене вище, можна простежити наскільки широким і ємним є поняття інформації, адже різні вчені залежно від своєї галузі дослідження і наукової направленості дають неоднозначні трактування.

Разом з тим, основними критеріями інформації є такі:

- ✓ зміст – знання, що відображають стан, властивості, якості, ознаки суб'єктів і об'єктів (предметів, технологій, засобів, ресурсів тощо), фактів, подій, дій, явищ, процесів тощо;
- ✓ форма – відомості або дані у будь-якій формі та вигляді;
- ✓ місце виникнення та використання – на підприємстві, в державі, суспільстві, навколишньому світі;
- ✓ носії – на будь-яких носіях чи оголошених усно або у будь-який інший спосіб;
- ✓ послідовність одержання – збирання, перетворення, зберігання, поширення, використання;
- ✓ корисність – користь від інформації має перевищувати витрати на її одержання, знижувати невизначеність та ризики.

Найбільш точно визначення управлінської інформації дає Шуть О.Н., як засобу зниження невизначеності і ризиків, що сприяє реалізації певної мети [5].

Об'єктом інформаційного забезпечення управління в умовах реорганізації є організаційно-економічна, облікова та технологічна інформація, яка відображає процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, та виникає в процесі виробничо-господарської діяльності і використовується для управління цією діяльністю при здійсненні всіх функцій управління. Вона відображає стан виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємства в числовому виразі через систему натуральних і вартісних показників.

Фундаментом при прийнятті управлінських рішень є обліково-аналітична інформація, що трактується професором Я.В. Соколовим як нові знання про об'єкт управління, що дозволяють формувати управлінські рішення, як міру ліквідації невизначеності в управлінській системі, як впорядковане відображення дійсності [2;с.19]. Облікова інформація була об'єктом досліджень й таких вчених як Ф.Ф.Бутинець, Б.І.Валуєв, С.Ф.Голов, М.Я.Дем'яненко, Г.Г.Кірейцев, В.Б.Моссаковський, В.М.Пархоменко, М.С.Пушкар, П.Т.Саблук, В.В.Сопко та інших. Проте такі нестандартне питання як інформаційне забезпечення реорганізації суб'єктів господарювання є недостатньо розробленим і вимагає подальшого дослідження.

Метою статті є визначення основних принципів формування облікової інформації в умовах реорганізації, обґрунтування пріоритетної ролі облікової інформації у процесі прийняття рішень при визначенні необхідності її проведення.

Інформацію щодо реорганізації підприємств та корпорацій можна характеризувати з різних точок зору, зокрема: за її змістом, формою пред'явлення, поставленими до неї вимогами. Така класифікація необхідна для оцінки об'єктів в процесі реорганізації, що дозволяє впорядкувати зібрані дані і створити необхідні умови для подальшого їх використання.

Залежно від джерел облікову інформацію поділяють на зовнішню і внутрішню, яка використовується для прийняття рішення щодо реорганізації підприємства (рис. 1.).

Перша включає – характеристику ринку, продукції і можливостей її збуту, зміни і новатії в технології виробництва продукції, рівень конкуренції, рівень цін, інвестиційні можливості, фінансові характеристики, можливості ресурсозабезпечення та інші.

Інформація, що стосується механізму державного регулювання, є регламентованою і обов'язковою до виконання. До неї відносяться: система оподаткування, ціноутворення, регулювання оплати праці, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, регулювання держзамовлень і держінвестицій, захисту прав виробників та споживачів, захисту оточуючого середовища та інші види регулярної політики.

До внутрішньої відноситься інформація, яка формується безпосередньо на підприємстві, зокрема: про організаційно-правові характеристики, виробничі потужності, економічні характеристики, трудові та матеріальні ресурси, організаційно-технологічні можливості, екологічні питання та інші.

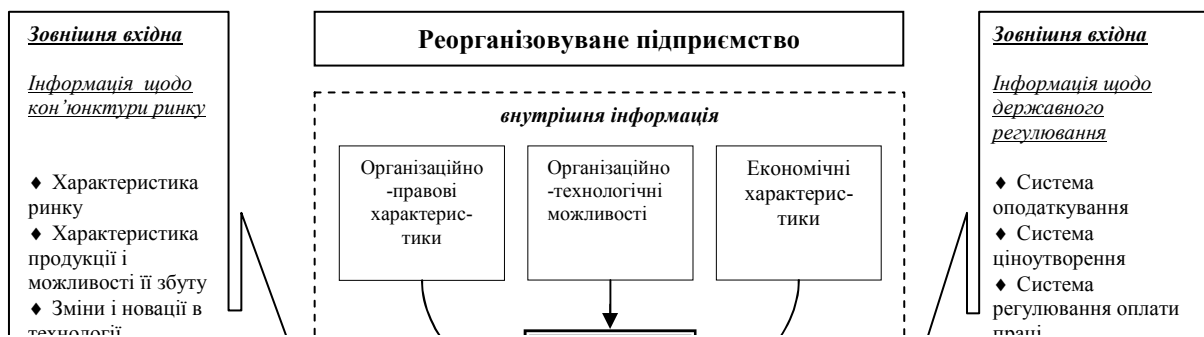

Рис. 1. Класифікація інформації, що використовується в процесі реорганізації підприємства

До зовнішньої можна віднести:

- а) інформацію щодо кон'юнктури ринку;
- б) інформацію, що стосується механізму державного регулювання.

Розрізняють, також, інформацію вхідну, що надходить до об'єкта управління, та вихідну, що надається користувачам. Дані види інформації відіграють значну роль в процесі реорганізації. Зокрема, зовнішня і внутрішня вхідна інформація є важливим фактором, що впливає як на прийняття рішення щодо перетворення, так і на сам процес. В ході реорганізації формується і надається зацікавленим особам вихідна інформація.

Інформацію поділяють також за ступенем перетворення на первинну та узагальнену або похідну. Найбільш точною є первинна інформація, проте через значний обсяг для подальшого використання її необхідно узагальнити або згрупувати. Саме така, узагальнена інформація лежить в основі складання бухгалтерської та фінансової звітності при реорганізації підприємства.

Залежно від насиченості реквізитами виділяють достатню, недостатню та надлишкову інформацію. Достатність інформації визначається необхідною її кількістю, що дає можливість провести достовірну оцінку підприємства, його майна і зобов'язань. Нестача інформації впливає на якість оцінки, понижуючи її достовірність. З іншого боку, надлишок призводить до збільшення даних, але не збільшення інформативності.

Забезпечення реорганізованого підприємства достатньою, суттєвою та достовірною

інформацією має важливе значення. Воно дає підстави для прийняття рішення власниками, акціонерами щодо необхідності проведення реорганізації, а також впливатиме на сам процес її проведення, правильне, безболісне проходження реорганізаційних процедур, що убезпечить підприємство від правомірно чи неправомірно виставлених претензій з боку як внутрішніх, так і зовнішніх зацікавлених осіб.

Існує кілька методів проведення реорганізації, зокрема:

- злиття процес, у результаті якого два і більше підприємства утворюють нове, при цьому усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до нової структури;
- приєднання – коли одне або кілька підприємств приєднуються до іншого, в результаті чого до останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів;
- поділ підприємства – реорганізації суб'єкта господарювання, коли всі майнові права та зобов'язання переходять за розподільчим актом (балансом) у відповідних частках до кожного з новоутворених в результаті поділу підприємств;
- виділ – коли з уже існуючого суб'єкта підприємницької діяльності відділяється один або декілька нових суб'єктів господарювання, до кожного з яких за розподільчим актом переходять у відповідних частках майнові права та зобов'язання реорганізованого підприємства;
- перетворення існуючого суб'єкта підприємницької діяльності на інший суб'єкт господарювання, який успадковує усі майнові права та обов'язки попереднього підприємства.

При проведенні кожного з них необхідна достатня кількість достовірної як зовнішньої, так і внутрішньої інформації.

Важливою складовою внутрішньої інформації у дореорганізаційний період є: одержання об'єктивних даних для прийняття концептуального рішення – потреби і форми реорганізації суб'єкта господарювання. Для цього необхідно на підставі обліково-аналітичної та іншої інформації впевнитися щодо неефективності традиційних методів господарювання і потреби у реорганізаційних перетвореннях. До того ж виникає необхідність у прогнозуванні наслідків реорганізації, розрахунку ефективності реорганізаційних заходів.

Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню самого процесу реорганізації. Адже, при кожному із зазначених видів реорганізації існують специфічні процедури стосовно передачі права на володіння власністю, успадкування зобов'язань, які потребують відповідного документального оформлення та інформаційного представлення.

При перетворенні суб'єктів підприємницької діяльності виникає значна кількість додаткових операцій. До того ж законодавством України визначені конкретні терміни та максимальна тривалість кожної стадії реорганізації та формування інформації на них.

Однією з найбільш важливих проблем, пов'язаних з реорганізацією суб'єкта підприємницької діяльності, є дотримання порядку реєстрації та зняття з державного обліку суб'єкта господарювання в органах державної реєстрації. Так, у результаті перетворення виникає потреба реєстрації одних суб'єктів господарювання та скасування її у реорганізованих (при злитті, приєднанні, поділі, виділі)[3; с.30]. Необхідно також перереєструвати юридичну особу у разі зміни назви, організаційно-правової форми або ж форми власті (при перетворенні). За умови, приєднання чи виокремлення певних структурних підрозділів (філій, дочірніх підприємств) чи зміни засновників вносяться зміни до установчих документів, що теж підлягають державній реєстрації. Швидкість перетворення й подальше функціонування реорганізованої юридичної особи залежатиме від правильно та своєчасно проведеної перереєстрації.

Обов'язковою умовою при набутті нового статусу підприємства є інформування державних контролюючих органів та органів соціального страхування.

Необхідне також узгодження та інвентаризація дебіторської і кредиторської заборгованості, адже вона залежно від виду реорганізації буде об'єднуватися, розділятися при поділі суб'єктів. Крім того, в результаті такого узгодження потрібно надати кредиторам гарантії щодо виконання реорганізованим суб'єктом успадкованих ним зобов'язань.

Ще одним із проблемних питань при реорганізації підприємства є вирішення питань зайнятості персоналу після реорганізації підприємства. Згідно ст. 36 Кодексу законів про працю, при реорганізації підприємства (злитті, приєднанні, поділі, виділі, перетворенні) дія

трудового договору працівника продовжується. У зв'язку з цим заборонено звільнення працівників, за умови, що при цьому не скорочується чисельність чи штат персоналу підприємства. В іншому випадку, має дотримуватись встановлена законодавством процедура звільнення працівників.

До найважливіших принципів, що мають враховуватися в процесі формування обліково-аналітичної інформації під час реорганізації підприємства, можна віднести наступні:

- усі активи, зобов'язання, права і обов'язки при реорганізації попереднього функціонуючого суб'єкта на підставі передавального акту переходять до новоствореної структури;

- наявність майна та зобов'язань кожного суб'єкта при злитті, приєднанні, поділі чи виділі має бути підтверджена проведеною інвентаризацією, дані якої враховуються при складанні звітності;

- при приєднанні одного суб'єкта до іншого до останнього переходять усі права і обов'язки того підприємства, яке приєднується;

- при поділі до новоутворених структур переходять усі права і обов'язки попереднього суб'єкта господарювання;

- потрібно виділити майно і зобов'язання кожної новоутвореної структури при поділі чи виділі у розподільчому балансі та сформувані вступні баланси новоутворених суб'єктів сумарна вартість яких має відповідати даним загального балансу;

- кінцем звітного періоду вважається дата реорганізації, на яку мають бути складені баланс та інші форми звітності;

- дата складання такої звітності може не збігатися з кінцем календарного звітного періоду;

- у ролі вступного балансу новоутворених структур виступають дані розподільчого балансу на дату початку їх діяльності після державної реєстрації;

- на дату реорганізації звітність складається за формами і змістом подання річної фінансової звітності.

Висновки. Реорганізація суб'єктів господарської діяльності шляхом їх об'єднання, поділу, перетворення вимагає особливого інформаційного забезпечення. На дореорганізаційній стадії необхідна обліково-аналітична інформація щодо доцільності проведення реорганізації, прогнозу ефективності реорганізаційних заходів. На етапі здійснення реорганізаційних процедур на підставі облікових даних здійснюється передача майна, зобов'язань капіталу до правонаступників. Ключову роль при цьому відіграє бухгалтерський баланс, який виступає зв'язуючою ланкою між суб'єктами, що підлягають реорганізації та новоутвореними структурами. Баланс і звітність при реорганізації повинні складатися за спеціальними принципами і правилами. Дотримання їх дозволить покращити інформаційне забезпечення, вирішити усі правові та економічні питання, пов'язані зі здійсненням реорганізаційних заходів.

Використана література

1. Вікіпедія – Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki>.
2. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 496 с.
3. Створення, реорганізація та ліквідація підприємств. Практичне керівництво. [Авер'янова Є., Барбелюк О., Василенко В. та ін.; під. ред. І. Єгорова] – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2008. – 175 с.
4. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / В.Г. Швець – К.: Знання, 2004. - 447 с.
5. Шуть О.Н. Информация как экономический ресурс [Електронний ресурс] / О.Н. Шуть // Экономика России: основные направления совершенствования. – 2005. – №7. – Режим доступу: <http://www.cfin.ru>.